

LBRIS

We know
books

Amos Oz

**Rime
despre viață
și moarte**

Traducere din ebraică și note de
IOANA PETRIDEAN

HUMANITAS
fiction

Redactor: Raluca Popescu
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Alina Ioan
DTP: Denisa Becheru, Carmen Petrescu

Tipărit la Livco Design

AMOS OZ
HARUZEI HAHAIM VEHAMAVET
(RHYMING LIFE AND DEATH)
Copyright © 2007, Amos Oz
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2009, 2011, 2022,
pentru prezenta versiune în limba română

ISBN 978-606-097-023-1
Descrierea CIP este disponibilă
la Biblioteca Națională a României.

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021 408 83 50, fax 021 408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723 684 194

Întrebările obișnuite sunt: De ce scrii? De ce scrii așa? Vrei să-ți influențezi cititorii? Și, dacă da, în ce fel? Ce rol au poveștile tale? Ștergi și corectezi tot timpul ceea ce așterni pe hârtie, sau ești un scriitor inspirat? Cum este să fii un scriitor renumit și cum îți afectează asta familia? De ce vezi aproape întotdeauna numai latura negativă a lucrurilor? Ce părere ai despre alți scriitori, cine te influențează și pe cine nu poți suporta? Și, apropo, cum te definești? Cum le răspunzi celor care te contestă, cum te simți când se întâmplă acest lucru? Cât de tare te afectează asemenea atacuri? Scrii de mână, sau la calculator? Cam cât câștigi de pe urma unei cărți? Inventezi poveștile pe care le scrii, sau te inspiri din viața de zi cu zi? Ce crede fosta ta soție despre personajele feminine din cărțile tale? De ce ți-ai părăsit și prima, și a doua soție? Ai un program de scris, sau scrii numai

când ai inspirație? Ești un scriitor angajat? Dacă da, ce cauză susții? Poveștile tale sunt autobiografice, sau rodul imaginației tale? Și, lucrul cel mai important dintre toate, artist fiind, cum se face că viața ta nu este agitată? Am putea spune chiar că este destul de monotună. Sau poate că există încă o mulțime de lucruri pe care nu le cunoaștem despre tine? Cum se face că un scriitor, un artist ca tine, are o slujbă de contabil? E doar un mijloc de a-ți câștiga existența? Și, spune-mi, contabilitatea nu alungă muza? Sau poate că dispui și de alte mijloace de trai, mai puțin licite? Poate ne dai și nouă câteva sfaturi în acest sens? Și poate ne zici și nouă, te rugăm, pe scurt și în cuvintele tale, ce anume ai vrut să spui în ultima ta carte?

*

Există răspunsuri înșelătoare și răspunsuri în doi peri. Răspunsuri simple și directe nu există.

De aceea scriitorul se va opri într-o cafea micuță, la trei sau patru străzi de Casa de cultură „Shunia Shor“, unde, în seara aceasta, are loc o întâlnire literară. Cafeneaua e strâmtă și întunecoasă, înăbușitoare și, tocmai de aceea, numai bună pentru el. Va sta aici și se va

concentra asupra acestor întrebări (de când se știe ajunge întotdeauna cu o jumătate de oră sau patruzeci de minute înainte de începerea evenimentului și de fiecare dată trebuie să își caute câte ceva de făcut până îi vine rândul). Îi cere unei chelnerițe obosite, cu sâni generoși și îmbrăcată într-o fustă scurtă, să șteargă masa la care stă, dar suprafața devine mai lipicioasă decât înainte. Poate că nici cârpa nu era prea curată.

Scriitorul se va holba în tot acest timp la picioarele chelneriței, sculpturale și frumoase, al căror singur cusur sunt gleznele puțin cam groase. Apoi îi va privi cu coada ochiului chipul, o față drăguță, luminoasă, cu sprâncene îmbinate. Părul îi e legat cu un elastic roșu. Scriitorul va simți un iz de transpirație și săpun, miros de femeie obosită. Prin materialul fustei i se vede linia chiloșilor. Ochii lui rămân ațintiți acum asupra acestui loc: o ușoară asimetrie pe fesa stângă îl stârnește. Ea va vedea că-i măsoară picioarele, coapsele, fesele și va ofta dezgustată, părând să spună: termină odată!

*

Din politețe, scriitorul își va muta privirea, va comanda omletă și salată, o chiflă și o ceașcă

de cafea, va scoate o țigară din pachet și o va strânge între degetele care îi vor susține obrazul: chipul lui capătă o expresie plină de spiritualitate, de care chelnerița nu se lasă impresionată, răsucindu-se pe călcăie și dispărând îndărătul ușii bucătăriei.

În timp ce își așteaptă omleta, scriitorul își imaginează prima dragoste a acestei chelnerițe (se hotărăște să o numească de acum înainte Riki): la doar șaisprezece ani, s-a îndrăgostit de portarul de rezervă al echipei Bnei Yehuda, Charlie, care odată, într-o zi ploioasă, și-a făcut apariția la volanul mașinii sale, Lancia, în fața salonului de înfrumusețare la care lucra ea și a răpit-o de acolo. Au petrecut împreună trei zile, într-un hotel din Eilat (unchiul lui era coproprietar al aceluși hotel). În Eilat, el i-a cumpărat o rochie uluitoare, cum aveau cântărețele grecoalice, o rochie cu monede mici de argint și tot tacâmul, dar după numai două săptămâni a părăsit-o și s-a întors din nou la hotel, de data aceasta împreună cu una care ieșise pe locul al doilea la concursul Miss Litoral. Iar Riki, în toți cei opt ani care au trecut de atunci și pe întreg parcursul celor patru relații avute după aceea, nu a încetat să

viseze că într-o zi el se va întoarce: așa îi era firea, uneori era îngrozitor de furios pe ea, i se și făcea frică, se simțea în pericol, fiindcă se purta ca și când și-ar fi ieșit din minți, pentru ca imediat după aceea, pe neașteptate, să se potolească și să îi ceară iertare, ca un copil, îmbrățișând-o, spunându-i pisi-pisi, sărutând-o pe gât, gâdilând-o puțin cu respirația lui caldă, dezmiertând-o cu vârful nasului și sărutând-o cu blândețe, ceea ce o făcea să se înfioare de o plăcere dulce ca mierea, apoi ridicând-o în brațe cu un gest ferm și aruncând-o în sus ca pe o pernă, până ce ea striga măicuțiță, dar el o prindea, ca întotdeauna, exact în ultima clipă, și o strângea cu putere la piept, să nu o scape. Îi plăcea să o dezmierde îndelung cu vârful limbii îndărătul fiecărei urechi, ba chiar și înăuntrul lor, apoi puțin în locul acela de la ceafă, exact unde crește un păr moale ca puful, până când plăcerea aceea dulce precum mierea se transforma în pasiune. Charlie nu a ridicat niciodată palma asupra ei și nici nu a insultat-o. A învățat-o cum să danseze lipită de partenerul ei, a învățat-o să poarte bikini, să stea la soare dezbrăcată, întinsă pe burtă, să închidă ochii și să își imagineze tot felul de

măscări, dar a fost și ultimul bărbat care i-a spus cât de bine o prind cerceii lungi, cu pietre verzi, punându-i în evidență frumusețea feței și a gâtului.

Însă curând după aceea a fost forțat să returneze Lancia și i-au pus mâna ruptă în ghips, iar el s-a întors din nou la Eilat, de data aceasta cu o altă fată, Lucy, care ieșise pe locul al doilea la concursul Miss Litoral, și înainte de a pleca i-a spus, vezi tu, pisi, chiar îmi pare foarte rău, dar încercă să mă înțelegi, dacă e să fim cinstiți, Lucy a fost înaintea ta și, ca să ți-o spun pe șleau, Lucy și cu mine nu ne-am despărțit niciodată cu adevărat, numai ne-am ciondănit puțin și am luat o pauză o vreme, dar acum pur și simplu ne-am regăsit și cu asta basta, iar Lucy m-a rugat să îți spun că nu este supărată pe tine, *no hard feelings*, și vei vedea, pisi, că după o vreme vei depăși încetul cu încetul episodul despărțirii noastre și îți vei găsi, cu siguranță, un bărbat mult mai potrivit decât mine, deoarece adevărul e că meriți pe cineva mai bun ca mine, meriți bărbatul cel mai bun din lume. Dar cel mai important lucru, pisi, este ca și tu, și eu să rămânem numai cu amintiri frumoase.

*

În cele din urmă, Riki i-a dăruit unei verișoare rochia aceea grecească, plină de bănuți de argint, iar bikiniul l-a îndesat în fundul unui sertar plin de ace și ațe pentru cusut, uitându-l acolo: bărbații nu pot fi altfel, pur și simplu așa sunt ei plămădiți, dintr-un aluat de proastă calitate, dar cu toate acestea, după părerea ei, nici femeile nu sunt mult mai breze, și de aceea poveștile de dragoste se termină aproape întotdeauna prost.

A trecut deja destul de multă vreme de când Charlie nu mai face parte din echipa Bnei Yehuda. Acum are familie și trei copii și o fabrică în Holon, care produce sisteme de încălzire folosind energia solară, aprovizionând chiar și teritoriile palestiniene și Ciprul. Dar ce s-a întâmplat cu Lucy? Cu picioarele ei zvelte? Să ne imaginăm cum s-a sfârșit povestea ei. Oare și de ea s-a descotorosit Charlie după ce s-a plictisit? Dacă aș avea adresa ei sau numărul de telefon, dacă aș avea destul curaj, aș căuta-o. Am bea o cafea. Am sta de vorbă. Poate chiar am deveni prietene? Acum nu îmi mai pasă de el câtuși de puțin, în schimb mă gândesc la ea. Pe el nu mi-l mai amintesc nici măcar

cu dezgust, dar îmi aduc aminte de ea destul de des: poate pentru că acum trece prin ce am trecut eu? Oare și pe ea o alinta în timp ce stăteau culcați pe pat, spunându-i pisi? Râdea și îi dezmierda buzele cu vârful nasului? O ajuta să se descopere, să își cunoască trupul, ghidându-i cu blândețe mâinile? Dacă aș reuși să o găsec și să vorbim despre toate lucrurile astea, poate că în cele din urmă am deveni prietene.

Între o femeie și un bărbat nu există loc pentru prietenie, dacă între ei s-a strecurat pasiunea. Iar dacă nu există pasiune, între ei nu e loc pentru nimic. Dar între femei, mai ales între două femei care au avut parte de multă suferință și dezamăgire provocate de bărbați, cu atât mai mult între două femei care au suferit din pricina aceluiași bărbat... Poate că tocmai de-asta ar trebui să încerc să o găsec pe Lucy.

*

La o masă din apropiere stau doi domni care par că nu se grăbesc nicăieri, amândoi la vreo cincizeci de ani. Unul dintre ei atrage atenția: e un bărbat corpulent, complet chel, cu un chip serios, și care seamănă cu personajele negative din filmele polițiste. Bărbatul mai scund e mai

ponosit, chiar zdrențăros; e expansiv, iar chipul lui arată că e gata să dăruiască admirație sau compătimire oricui ar avea nevoie. Scriitorul își aprinde o țigară și își închipuie că e un funcționar mărunț sau un agent de vânzări care se ocupă de föhnuri. Scriitorul îl numește pe cel mai impozant dintre cele două personaje domnul Lion, în vreme ce bărbatul servil ar putea fi un Shlomo Hughie oarecare. Dar amândoi stau aplecați în același fel asupra farfuriilor.

Cel care seamănă cu un personaj negativ spune:

— Ba mai mult, până apuci să realizezi ceva în viață, ai ajuns deja la capătul zilelor.

Celălalt spune:

— Îți dau perfectă dreptate. Dar cred că și tu ești de acord cu mine că, dacă trăiești numai pentru mâncare și băutură, lumea nu-și va aminti de tine. Omul are nevoie, într-o măsură mai mare sau mai mică, de spiritualitate, așa cum spune religia noastră. Trebuie să existe un echilibru spiritual.

— Tu, observă personajul autoritar cu răceală, ba, am puteam spune, chiar cu dezgust, tu arunci tot timpul vorbe în vânt. Ce spun eu în vânt? Pur și simplu la întâmplare. Ar fi

mult mai bine să vii cu argumente și exemple luate din viața de zi cu zi.

— Bun, poate că ai dreptate, de ce nu, să îl luăm, de pildă, pe Hazam de la Isratext, Ovdeia Hazam, ți-l amintești, cel care a câștigat o jumătate de milion în urmă cu doi ani și care după aceea a divorțat, a renunțat la vechiul stil de viață, și-a schimbat apartamentul, și-a investit banii, a refuzat să-i împrumute pe cei care nu prezentau garanție, s-a înscris în partidul nostru și nu s-a lăsat până nu a ajuns șef de filială, trăia ca un rege. Dar ce spun eu rege? Ca un lord. În cele din urmă i-a fost descoperit un cancer în formă avansată și a fost internat în stare critică la Yehilov.

Domnul Lion strâmbă din nas și spune plictisit:

— Desigur. Ovdeia Hazam. Am fost la nunta fiului lui. Întâmplarea face să cunosc destul de bine povestea lui, împrăștiatia banii fără să gândească, îi cheltuia și pe lucruri utile și pe lucruri inutile, în egală măsură, se fâțâia toată ziua prin oraș în Buickul ăla albastru al lui, cu câte o blondă din Rusia, și căuta în stânga și-n dreapta investitori de toate felurile, antreprenori, garanții, finanțatori, parteneri de afaceri.

Bietul de el. Ca să ce? Dar mai bine să lăsăm deoparte acest subiect: nu este un exemplu bun. Cancerul, dragul meu, nu se dobândește din pricina proastelor obiceiuri. Cancerul, oamenii de știință au stabilit deja lucrul acesta, apare din pricina mizeriei sau a nefericirii.

*

Scriitorul lasă neatinsă în farfurie aproape jumătate din omletă. Ia două sau trei guri de cafea, dar aceasta are gust de ceapă prăjită în unt într-o tigaie arsă. Aruncă o privire spre ceas. Îi plătește lui Riki, îi mulțumește cu un zâmbet pentru restul pe care îl ascunde pentru ea sub farfurioara ceștii de cafea. Este atent ca de data aceasta să nu o privească în ochi, dar nu se poate abține să nu îi analizeze cu atenție, în timp ce femeia se îndepărtează, unduirea coapselor: linia chiloșilor atât de distinctă pe fesa stângă, ușor de ghicit prin materialul fustei, puțin mai sus decât cea de pe fesa dreaptă. Îi este greu să își desprindă privirile. În cele din urmă se ridică și se îndreaptă spre ieșire, dar apoi se întoarce și coboară două câte două treptele spre toaleta fără ferestre: becul ars, tencuiala căzută și un miros greu de urină veche îi